QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 8-son)
PEDAGOGIKA
PEDAGOGY
https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i08.031

UDK 370.2
https://orcid.org/0009-0002-8583-5644

MA'NAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASH ASOSIDA TALABALAR IJTIMOIY FAOLLIGINI OSHIRISH TEXNOLOGIYALARI

Raximova Saida Durdiyevna
Toshkent davlat agrar universiteti o'qituvchisi
O'zMPU mustaqil izlanuvchi
s.rakhimova@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada ma’naviy tahdidlarga qarshi kurashish jarayonida talabalar ijtimoiy faolligini oshirishning samarali texnologiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda globallashuv sharoitida yoshlar ongiga ta’sir ko‘rsatuvchi turli ma’naviy tahdidlar, ularning jamiyat va shaxs rivojiga salbiy ta’siri hamda ularga qarshi kurashishning pedagogik va ijtimoiy mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar, ma’naviy-ma’rifiy faoliyat, interfaol metodlar va tarbiyaviy ishlar orqali talabalar ijtimoiy faolligini rivojlantirish masalalari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari yoshlarning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash, milliy qadriyatlarga hurmatni oshirish hamda ma’naviy immunitetini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: ma’naviy tahdidlar, ijtimoiy faollik, talaba yoshlar, ma’naviy immunitet, pedagogik texnologiyalar, tarbiyaviy jarayon, milliy qadriyatlar, fuqarolik pozitsiyasi, globallashuv.

Аннотация. В данной статье анализируются технологии повышения социальной активности студентов на основе противодействия духовным угрозам. В исследовании рассматриваются различные духовные угрозы, влияющие на сознание молодежи в условиях глобализации, их негативное влияние на развитие личности и общества, а также педагогические и социальные механизмы противодействия им. Особое внимание уделяется применению инновационных педагогических технологий, духовно-просветительской деятельности, интерактивных методов и воспитательной работы в образовательном процессе для развития социальной активности студентов. Результаты исследования имеют важное значение для формирования духовного иммунитета молодежи, укрепления гражданской позиции и уважения к национальным ценностям.

Ключевые слова: духовные угрозы, социальная активность, студенческая молодежь, духовный иммунитет, педагогические технологии, воспитательный процесс, национальные ценности, гражданская позиция, глобализация.

Abstract. This article analyzes technologies for increasing students’ social activity through combating spiritual threats. The study examines various spiritual threats affecting the consciousness of youth in the context of globalization, their negative impact on individual and social development, and the pedagogical and social mechanisms for counteracting them. Particular attention is paid to the use of innovative pedagogical technologies, spiritual and educational activities, interactive methods, and educational work in the learning process to enhance students’ social activity. The results of the research are important for strengthening students’ civic position, increasing respect for national values, and forming spiritual immunity among young people.

Keywords: spiritual threats, social activity, student youth, spiritual immunity, pedagogical technologies, educational process, national values, civic position, globalization.

KIRISH. XXI asr globallashuv jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda dunyo miqyosida ijtimoiy-siyosiy jarayonlarning murakkablashuvi jamiyat hayotida yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda turli ma’naviy tahdidlarning paydo bo‘lishiga ham sabab bo‘lmoqda. Ayniqsa, yoshlar ongiga turli g‘oyaviy ta’sirlar, ommaviy madaniyat, ekstremistik va radikal qarashlar, axborot manipulyatsiyasi kabi omillar orqali ta’sir ko‘rsatish holatlari kuchayib borayotgani jamiyat barqarorligi va ma’naviy taraqqiyoti uchun muhim muammolardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu bois zamonaviy ta’lim tizimi oldida yosh avlodni nafaqat bilimli mutaxassis sifatida, balki mustahkam ma’naviy immunitetga ega, ijtimoiy faol va fuqarolik mas’uliyatini chuqur anglaydigan shaxs sifatida tarbiyalash vazifasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida ham yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularning ma’naviy dunyosini boyitish, milliy qadriyatlar va umuminsoniy tamoyillar asosida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Bu jarayonda oliy ta’lim muassasalari yoshlarning ijtimoiy ongini shakllantirish, ularning ijtimoiy faolligini rivojlantirish hamda ma’naviy tahdidlarga nisbatan barqaror pozitsiyani shakllantirishda muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, talaba-yoshlarning dunyoqarashi, ma’naviy qadriyatlari va ijtimoiy faolligi aynan ta’lim muhitida shakllanishi va rivojlanishi bilan ahamiyatlidir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ma’naviy tahdidlarga qarshi kurashish jarayonida talabalar ijtimoiy faolligini oshirish masalasi pedagogika, sotsiologiya, falsafa va psixologiya fanlari kesishgan nuqtada o‘rganiladigan murakkab va ko‘p qirrali ilmiy muammo hisoblanadi. Chunki ijtimoiy faollik nafaqat shaxsning jamiyatdagi o‘rnini belgilaydi, balki uning fuqarolik mas’uliyati, ijtimoiy tashabbuskorligi va jamiyat taraqqiyotiga bo‘lgan munosabatini ham ifodalaydi. Talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirishda ularning ma’naviy qarashlari, milliy o‘zligini anglash darajasi, ijtimoiy muhitga moslashuvi hamda zamonaviy axborot makonida mustaqil fikrlash qobiliyati muhim rol o‘ynaydi.

Bugungi kunda ta’lim tizimida talabalar ijtimoiy faolligini oshirishning innovatsion pedagogik texnologiyalarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zarurati tobora ortib bormoqda. Xususan, interfaol ta’lim metodlari, muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar hamda ijtimoiy loyihalar orqali talabalar ongida ma’naviy tahdidlarga nisbatan tanqidiy fikrlashni shakllantirish, ularning ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirok etishini ta’minlash mumkin. Bunday yondashuv yoshlarning nafaqat bilim darajasini oshirish, balki ularning fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy mas’uliyati va ma’naviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu nuqtai nazardan, ma’naviy tahdidlarga qarshi kurash asosida talabalar ijtimoiy faolligini oshirish texnologiyalarini ilmiy jihatdan o‘rganish, ularning nazariy asoslarini ishlab chiqish hamda ta’lim jarayonida samarali qo‘llash masalasi muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot aynan shu muammoning nazariy va metodologik jihatlarini tahlil qilish, talabalar ijtimoiy faolligini oshirishning innovatsion pedagogik mexanizmlarini aniqlash hamda ularning ma’naviy immunitetini mustahkamlashga xizmat qiluvchi texnologiyalarni ishlab chiqishga qaratilgan.

Zamonaviy globallashuv jarayonlari jamiyat hayotiga yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda turli **ma’naviy tahdidlarni** ham olib kirayotgani ilmiy adabiyotlarda keng ta’kidlanmoqda. Xususan, yoshlar ongiga salbiy g‘oyalar ta’sirining kuchayishi, axborot makonida turli mafkuraviy ta’sirlarning kengayishi hamda madaniy globalizatsiya jarayonlari yosh avlodning ijtimoiy faolligi va ma’naviy barqarorligini ta’minlash masalasini dolzarb ilmiy muammoga aylantirmoqda. Shu sababli talaba-yoshlarning ma’naviy immunitetini shakllantirish va ularning ijtimoiy faolligini oshirish masalasi pedagogika, sotsiologiya hamda falsafa fanlari doirasida keng o‘rganilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev yoshlarning ma’naviy kamolotini ta’minlash jamiyat taraqqiyotining muhim omili ekanligini ta’kidlab, yoshlar ongini turli zararli g‘oyalardan himoya qilish hamda ularning ijtimoiy faolligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri ekanligini qayd etadi. Olimning fikricha, yoshlarni vatanparvarlik, milliy qadriyatlarga hurmat va fuqarolik mas’uliyati ruhida tarbiyalash ma’naviy tahdidlarga qarshi kurashning eng samarali yo‘llaridan biridir [1].

O‘zbekistonlik tadqiqotchilardan A. Erkayev ma’naviy tahdid tushunchasini jamiyatning ma’naviy qadriyatlari va milliy o‘zligini zaiflashtiruvchi omillar bilan bog‘lab tahlil qiladi. Uning ta’kidlashicha, bunday tahdidlar yoshlar ongiga ko‘pincha ommaviy madaniyat, axborot manipulyatsiyasi va mafkuraviy bosimlar orqali ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli ta’lim tizimida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni kuchaytirish hamda yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish zarur [2].

Boshqa tadqiqotchi M. Quronov yoshlarning ma’naviy tarbiyasida ijtimoiy muhitning rolini alohida ta’kidlaydi. Olimning fikricha, talaba-yoshlarning ijtimoiy faolligi ularning jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarda ishtiroki, fuqarolik mas’uliyatini anglash darajasi hamda milliy qadriyatlarga sodiqligi orqali namoyon bo‘ladi. Shu bois ta’lim jarayonida yoshlarni ijtimoiy loyihalar, jamoatchilik ishlari va ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarga faol jalb etish ularning ijtimoiy faolligini oshirishning muhim pedagogik vositasi hisoblanadi [3].

Pedagog olim N. Jo‘rayev esa yoshlarning ma’naviy immunitetini shakllantirishda ta’lim tizimining strategik ahamiyatga ega ekanligini ta’kidlaydi. Uning fikricha, zamonaviy ta’lim jarayonida interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat va innovatsion pedagogik texnologiyalar orqali talabalarda mustaqil fikrlash, tanqidiy tafakkur hamda ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirish mumkin [4].

Shuningdek, xorijiy tadqiqotchilar ham yoshlarning ijtimoiy faolligi va ma’naviy rivojlanishi o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganib kelmoqda. Masalan, amerikalik olim J. Dewey ta’lim jarayoni shaxsning ijtimoiy faolligini shakllantirishda muhim omil ekanligini ta’kidlab, ta’lim jamiyatdagi demokratik qadriyatlarni rivojlantirishga xizmat qilishi kerakligini qayd etadi [5]. Uning fikricha, talaba-yoshlar ta’lim jarayonida faqat bilim olish bilan cheklanib qolmasdan, balki ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishga o‘rganishi zarur.

Bundan tashqari, P. Freire yoshlarning ijtimoiy ongini rivojlantirishda tanqidiy tafakkurning ahamiyatini alohida ta’kidlaydi. Olimning fikriga ko‘ra, ta’lim jarayoni yoshlarni ijtimoiy jarayonlarni tahlil qilishga, muammolarni anglashga va jamiyat taraqqiyotida faol ishtirok etishga undashi kerak [6].

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, talabalarning ijtimoiy faolligini oshirish jarayoni ularning ma’naviy immunitetini mustahkamlash bilan uzviy bog‘liqdir. Bu jarayonda pedagogik texnologiyalar, ma’naviy-ma’rifiy faoliyat, interfaol metodlar hamda ijtimoiy loyihalardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shunday qilib, ma’naviy tahdidlarga qarshi kurash asosida talabalar ijtimoiy faolligini oshirish texnologiyalarini ishlab chiqish zamonaviy ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ma’naviy tahdidlarga qarshi kurash asosida talabalar ijtimoiy faolligini oshirish masalasi zamonaviy ta’lim tizimining muhim strategik vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida olib borilgan nazariy tahlillar va ilmiy qarashlar shuni ko‘rsatadiki, globallashuv sharoitida yoshlar ongiga turli g‘oyaviy va mafkuraviy ta’sirlarning kuchayishi ularning ma’naviy barqarorligi hamda ijtimoiy faol pozitsiyasini shakllantirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Shu bois talaba-yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash, ularni turli ma’naviy tahdidlardan himoya qilish hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishga yo‘naltirish ta’lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir[7].

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, talabalar ijtimoiy faolligini oshirish jarayoni bevosita ularning ma’naviy qadriyatlari, milliy o‘zligini anglash darajasi, fuqarolik mas’uliyati va ijtimoiy ongining shakllanishi bilan uzviy bog‘liqdir. Oliy ta’lim muassasalarida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni tizimli tashkil etish, interfaol pedagogik texnologiyalarni qo‘llash, muammoli ta’lim va loyihaviy faoliyatni rivojlantirish talabalarning ijtimoiy tashabbuskorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, ta’lim jarayonida talabalarni ijtimoiy loyihalar, jamoatchilik faoliyati, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar hamda ijtimoiy muammolarni hal etishga qaratilgan amaliy faoliyatga jalb etish ularning ijtimoiy faolligini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi.

Shuningdek, olib borilgan tahlillar ma’naviy tahdidlarga qarshi kurash jarayonida axborot makonining ta’siri ham alohida ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatdi. Zamonaviy yoshlar axborot oqimi kuchli bo‘lgan muhitda yashayotganligi sababli ularning tanqidiy

tafakkurini rivojlantirish, axborotlarni tahlil qilish va to‘g‘ri baholash ko‘nikmalarini shakllantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Bu esa talabalarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash hamda ularning turli g‘oyaviy manipulyatsiyalarga nisbatan barqaror pozitsiyasini shakllantirish imkonini beradi.

Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. Interfaol metodlar, muammoli ta’lim, debatlar, treninglar, ijtimoiy loyihalar va jamoaviy faoliyat shakllari orqali talabalar nafaqat bilim oladi, balki jamiyat hayotida faol ishtirok etish ko‘nikmalarini ham egallaydi. Bu jarayon talabalarning ijtimoiy mas’uliyatini kuchaytiradi, ularda fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi hamda milliy qadriyatlarga hurmat tuyg‘usini mustahkamlaydi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari ma’naviy tahdidlarga qarshi kurashishda faqatgina nazariy bilimlar yetarli emasligini ko‘rsatadi. Bu jarayon yoshlarning ijtimoiy faoliyatini rivojlantirish, ularni jamiyatdagi muammolarni hal etishga jalb qilish hamda amaliy tajribaga ega bo‘lishini ta’minlash orqali samarali natija beradi[8]. Bunda oliy ta’lim muassasalari, jamoat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlari o‘rtasidagi hamkorlik muhim rol o‘ynaydi.

Umuman olganda, olib borilgan ilmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ma’naviy tahdidlarga qarshi kurash asosida talabalar ijtimoiy faolligini oshirish kompleks pedagogik yondashuvni talab etadi. Bu jarayonda ma’naviy tarbiya, innovatsion ta’lim texnologiyalari, ijtimoiy loyihalar hamda fuqarolik tarbiyasi o‘zaro uyg‘un holda qo‘llanilishi zarur. Natijada talabalar nafaqat bilimli mutaxassis, balki ijtimoiy mas’uliyatli, mustaqil fikrlaydigan, milliy qadriyatlarga sodiq hamda jamiyat taraqqiyotiga faol hissa qo‘sha oladigan shaxs sifatida shakllanadi.

Shunday qilib, ma’naviy tahdidlarga qarshi kurash asosida talabalar ijtimoiy faolligini oshirish texnologiyalarini ishlab chiqish va ta’lim jarayoniga joriy etish yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash, ularning fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirish hamda jamiyatning barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

XULOSA. Ma’naviy tahdidlarga qarshi kurash asosida talabalar ijtimoiy faolligini oshirish masalasi zamonaviy ta’lim tizimining muhim ilmiy va amaliy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Globallashuv jarayonlari, axborot texnologiyalarining keng rivojlanishi hamda turli mafkuraviy ta’sirlarning kuchayishi yoshlarning ma’naviy dunyosi va ijtimoiy faolligiga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bois talaba-yoshlarning ma’naviy immunitetini shakllantirish, ularni turli g‘oyaviy tahdidlardan himoya qilish va jamiyat hayotida faol ishtirok etishga undash dolzarb pedagogik vazifa sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, talabalar ijtimoiy faolligini oshirish jarayoni ularning ma’naviy qadriyatlari, milliy o‘zligini anglash darajasi hamda fuqarolik mas’uliyatining shakllanishi bilan uzviy bog‘liqdir. Oliy ta’lim muassasalarida ma’naviy-ma’rifiy faoliyatni tizimli tashkil etish, interfaol pedagogik texnologiyalar, muammoli ta’lim metodlari, ijtimoiy loyihalar va jamoaviy faoliyat shakllaridan samarali foydalanish talabalarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Bu esa

yoshlarning ijtimoiy tashabbuskorligi, mustaqil fikrlashi va jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarga ongli munosabatini shakllantirishga yordam beradi.

Shuningdek, ma’naviy tahdidlarga qarshi kurashishda yoshlarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirish, axborotlarni tahlil qilish va ularga ongli yondashish ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ta’lim jarayonida talabalarni ijtimoiy hayot bilan bog‘liq amaliy faoliyatga jalb etish, ularni jamoatchilik ishlarida faol ishtirok etishga undash hamda milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash ularning ma’naviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ma’naviy tahdidlarga qarshi kurash asosida talabalar ijtimoiy faolligini oshirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biri bo‘lib, bu jarayon innovatsion pedagogik texnologiyalar, ma’naviy-ma’rifiy faoliyat hamda fuqarolik tarbiyasi bilan uzviy bog‘liq holda amalga oshirilishi lozim. Bunday yondashuv natijasida ijtimoiy faol, ma’naviy yetuk, milliy qadriyatlarga sodiq hamda jamiyat taraqqiyotiga faol hissa qo‘sha oladigan yosh avlodni shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Erkayev A. Ma’naviyat falsafasi. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Quronov M. Yoshlar ma’naviyati va tarbiya masalalari. – Toshkent: Fan, 2015.
4. Jo‘rayev N. Milliy g‘oya va ma’naviy tarbiya. – Toshkent: Ma’naviyat, 2010.
5. Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 1916.
6. Freire P. Pedagogy of the Oppressed. – New York: Continuum, 1970.
7. Yuldashev S. JAMIYAT TRANSFORMATSIYALASHUVINING YANGI IJTIMOIY-MADANIY USULLARI //Scientific journal of the Fergana State University. – 2023. – №. 1. – С. 40-40.
8. Farxodjonqizi F. N., Dilshodjonugli N. S. Innovative processes and trends in the educational process in Uzbekistan //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – Т. 10. – №. 4. – С. 621-626.